

هویت ملی - مذهبی ایرانیان

مؤلفان

فاطمه اسحقی آستانی

نشر اراده

۱۳۹۴

- سرشناسه : اسحقى آستانى، فاطمه
- عنوان و نام پديدآور : هويت ملي - مذهبي ايرانيان/فاطمه اسحقى آستانى ؛ ويراستار علمى مهسا رحيمى رسكتي.
- مشخصات نشر : تهران: انتشارات اراده، ۱۳۹۴.
- مشخصات ظاهري : ۱۲۷ص.
- شابك : 978-600-7963-41-8
- وضعيت فهرست نويسي : فيفا
- يادداشت : كتابنامه .
- موضوع : ايرانيان -- هويت
- موضوع : ويژگي هاي ملي ايراني -- جنبه هاي جامعه شناختي
- موضوع : ملي گرايي -- جنبه هاي مذهبي -- اسلام
- رده بندي كنگره : DSR/۶۵ ۹رالف ۱۳۹۴
- رده بندي ديويي : ۹۵۵/۰۰۴۴
- شماره كتابشناسي ملي : ۳۹۳۲۸۹۲

هويت ملي - مذهبي ايرانيان

فاطمه اسحقى آستانى

ناشر: نشر اراده

ويراستار علمى: مهسا رحيمى رسكتي

ويراستار ادبي: محمدولي اسدي حاتم

ويراستار فني: معصومه كاظمي رمداني

نويت چاپ و سال چاپ: اول - ۱۳۹۴

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

چاپخانه: نگين تهران

شابك: ۹۷۸-۶۰۰-۷۹۶۳-۴۱-۸

قيمت: ۹۰۰۰ تومان

نشانی: تهران-میدان انقلاب - خ کارگر شمالی - خ فرصت شیرازی - پلاک ۲۰ - واحد ۲

تلفن: ۰۲۱۶۶۵۹۶۵۲۱

صفحه	عناوین
۴	مقدمه
۶	مفهوم هویت
۸	طرح مسئله
۱۳	ریشه یابی هویت ملی ایرانیان
۲۶	مفهوم هویت
۲۷	فرایند تحول هویت
۳۰	هویت ملی از دیدگاه استاد مطهری
۴۱	مطهری و پرسش های هویت ملی
۴۴	هویت مطلوب از دیدگاه مطهری
۵۱	رابطه اسلام ملیت و دیدگاه مطهری
۵۴	اسلام و هویت ایرانی در گذر تاریخ
۵۷	هویت ملی در ایران
۶۱	مؤلفه های هویت ملی ایرانیان
۶۳	هویت ملی ایرانیان در دوران معاصر
۶۶	نوجوانان و راه های مقابله با بحران هویت
۶۸	هویت ایرانیان بعد از پیروزی انقلاب اسلامی
۷۰	تجدد و دگرذیسی در هویت ایرانی
۷۴	عصر پهلوی و چالش های هویت ملی
۸۰	انقلاب اسلامی و پاسخ نیروهای اجتماعی به بحران هویت
۸۸	تحلیلی بر ریشه هویت دینی ایرانیان
۹۰	عناصر خاص هویت ایرانی
۹۵	نسبت هویت ایرانی و هویت ملی
۹۷	هویت و مذهب (نقش مذهب در خودیابی ایرانیان)
۱۰۲	هویت در قرآن کریم
۱۲۳	منابع

تاریخ ایران یکی از عمده‌ترین عناصر سازنده‌ی هویت ملی ایرانی است، چرا که بیان‌گر آغازین دوران‌های شکل‌گیری روح جمعی و دیرینه بودن هویت ملی ایرانی است.^۱ البته باید به این نکته‌ی مهم توجه داشت که اصولاً تاریخ ایران از دو بخش عمده‌ی استوره‌ای و تاریخی تشکیل شده است و این دو بخش در آثار تاریخی مربوط به ایران، به خوبی جلوه‌گر شده است. نکته‌ی دیگر این است که نباید گمان کرد بخش اسطوره‌گانی به دلیل ابهامات آن و کمبود مستندات تاریخی بی‌اهمیت است و نباید بر آن به مثابه‌ی عنصر سازنده‌ی هویت ملی ایرانی تکیه کرد. برعکس، مورد ایران نشان می‌دهد که اسطوره‌گان ایرانی، که بعدها در بخش‌های عمده‌ی شاهنامه‌ی فردوسی گردآوری شده و بخش از آن در خدای‌نامک‌ها و آیین‌نامک‌های پیش از اسلام و در کتاب‌های دینی ایرانیان راسخ یافته بود، نقش بسیار اساسی، و شاید مهم‌تر از بخش تاریخی آن، در بازسازی سبک زندگی، جامعه‌ی ایرانی و تداوم سرزمینی و تاریخی آن بازی کرده‌اند. در واقع این قدرت استواری آن ایرانی بود که بسیاری از قوم‌های مهاجر به ایران، نظیر قبیله‌های تُرک را به خود جلب کرد و ایرانی کردن آن‌ها کمک کرد.

اسطوره‌گان ایرانی در چهارچوب دولت‌های پی در پی سلسله‌های اشکانی و ساسانی هم‌چنان محفوظ ماندند و بر خلاف سایر اسطوره‌گان منطقه، هم‌چون اسطوره‌گان میان‌رودان که به دلیل انقطاع تاریخی و نهادی (فقدان روایت) و به فراموشی گذاشتند، پس از اسلام نیز هم‌چنان مایه‌ی مباحثات ایرانیان بودند و در رستاخیز سیاسی ایران در قرن یکم هجری نقش‌آفرینی کردند. همین قدرت و جذبه‌ی بخش اسطوره‌گانی تاریخ ایران بود که بسیاری از پادشاهان تاریخ ایران پس از اسلام، نظیر سلطان محمود غزنوی،

^۱ - بخشی از مقاله‌ی «هویت ملی ایرانی: بنیادها، چالش‌ها و بایسته‌ها» نامی پژوهش فرهنگی (فصل‌نامه‌ی تحقیقات فرهنگی)، سال هفتم - دوره‌ی جدید، شماره‌ی ۶، تابستان ۱۳۸۲.

فرمان‌روایان شمال ایران (آلبویه و دیلمیان) و حتا شاه اسماعیل صفوی به آن مباحثات می‌کردند و با رساندن نسب خود به سلسله‌های اسطوره‌گانی و شخصیت‌های اسطوره‌ای ایران، هَم و عَمّ خود را جهت استحکام دولت ایرانی و بازسازی فرهنگی، تاریخی، تمدنی و سرزمینی آن به کار می‌بردند. بسیاری از ایرانیان نیز از طریق تداوم شیوه‌های روایت‌گونه‌ی این تاریخ کهن و باستانی، هم‌چون شاهنامه‌ی فردوسی، به ویژه بخش اسطوره‌گانی آن، با گذشته‌ی خود آشنا و به شناخت هویت ملی خود نایل می‌شدند.

بی‌جهت نیست که در کتاب‌های تاریخی پس از اسلام و در آثار بسیاری از شاعران و نویسندگان ایرانی، شانه‌های علاقه‌مندی به استورگان ایران مشاهده می‌شود.

آثار شاعران بزرگی هم‌چون نظامی گنجوی، خاقانی شروانی، حافظ و سعدی شیرازی، مولوی، خیام و صدها شاعر کهن و معاصر ایران، نظیر شهریار، اخوان ثالث، پروین اعتصامی و دیگران و نیز کتاب‌های تاریخی هم‌چون تاریخ طبری، تاریخ سیستان، تاریخ بلعمی، تاریخ یعقوبی، زین‌الاحزاب، گریزی، راحه‌الصدور راوندی، روضه‌الصفای خواندمیر، ناسخ‌التواریخ مربوط به دوره قاجار، صیحه‌الملوک غزالی، فارس‌نامه‌ی ابن بلخی و صدها اثر تاریخی و اخلاقی دیگر به تاریخ باستانی ایران و به ویژه بخش اسطوره‌گانی آن اشاره‌های فراوان دارند.

بی‌جهت نیست که برخی از پژوهش‌گران ایرانی نقش خودآنان ایرانی را در زنده نگاه داشتن تداوم تاریخی، سیاسی و فرهنگی ایران از همه مهم‌تر می‌دانند. تمامی آثار نظم و نثر مورد اشاره، به تاریخ ایران از دوران استورگانی آن (آفرینش بیومرث به منزله‌ی اولین انسان روی زمین) تا پایان دوره‌ی ساسانی توجه خاص کرده و آن را به مثابه‌ی تاریخ ایرانیان معرفی کرده‌اند. علاوه بر آثار ایرانیان، بسیاری از نویسندگان غیر ایرانی هم‌چون یونانیان، رومیان و اعراب نیز به این تداوم تاریخی ایران از دوره‌ی استورگانی تا ظهور اسلام اشاره‌های فراوان داشته‌اند.

به هر روی، تاریخ ایران از دوران نخستین آن تا به امروز، شکل‌دهنده‌ی نگرش و نگاه شخصیت ایرانی بوده و بنیان مهمی برای شناخت ایرانیان از خود و شناساندن خود به دیگران و به عبارت دیگر هویت آنان به شمار می‌رود.

مفهوم هویت

اگر بخواهیم به معنای لغوی هویت توجه کنیم، تا حدی می‌توان از معنای لغوی آن چیزهایی را استنباط کرد. فرهنگ معین واژه هویت را چنین تعریف کرده است: آنچه که موجب شناسایی شخص باشد. یعنی آنچه که باعث تمایز یک فرد از دیگری باشد. پس هویت در خلاء مطرح نمی‌شود. حتماً یک خود وجود دارد و یک غیر و گرنه شناسایی، معنا پیدا نمی‌کند. هویت بیشتر در زمینه‌های اجتماعی است که جای بحث دارد. فرهنگ ادبی‌رشد، به عنوان چیستی و کیستی فرد از هویت یاد می‌کند. کیستی! چیستی! به تعبیر رسالت و لایم هانوی، که یکی از ایران‌شناسان و شرق‌شناسان شهیر است، ما تا ندانیم که بودیم نمی‌توانیم بدانیم که هستیم، یعنی شناخت هستی ما در گرو شناخت تاریخی ماست و تا ندانیم که چگونه در جایی که هستیم رسیده‌ایم نمی‌توانیم بدانیم که کجا می‌رویم. این، سخن ما و پرمغزی است. ما هر کجا که می‌خواهیم برویم، چه در قالب توسعه اقتصادی، توسعه سیاسی یا توسعه فرهنگی، اول باید ببینیم که در تاریخ چه بوده‌ایم. چگونه به اینجا رسیدیم؟ الان، رسیدیم؟ این گذشته را باید خوب شناخت. واژه نامه: اندیشه اجتماعی می‌نویسد: «حیثیت مشتق از ریشه لاتین است به معنای تشابه و تداوم. یعنی هم در آن یک اشتراک وجود دارد و هم یک استمرار و پابایی. به عبارتی آنچه در طول تاریخ ثابت و مشترک ماند. تحول و دگرگونی تاریخی روی آن اثر نگذاشته است. به لحاظ عرضی نیز می‌تواند به معنای وحدت (تشابه) در عین کثرت باشد.

اولین باری که مفهوم هویت مطرح می‌شود بر می‌گردد به انتشار کتابی بنام جماعت تنها در ۱۹۵۰ میلادی و کتاب دیگری در سال ۱۹۶۰ بنام (هویت و اضطراب) این مفهوم